

Galambok röppennek fel

Ózer Katalin fordítása

Tito nyara

Nándor és Valéria, igazi ünnep a vibráló hőségben, és az ünnepség valójában már reggel elkezdődött, Mamika nappali-ebédlőjében, amikor a selyempapírból kicsomagoljuk az új ünnepi ruhánkat és nagyanyánk ágyára terítjük; Nomi, anya és én órák hosszát forogtunk a tükrök előtt, egy egész délután filigrán hölgyektől kértünk tanácsot, hogy helyén van-e az ízlésünk, és hagytuk, hogy meggyőzzenek bennünket, hogy a ruhát egészében kell értékelni, ruhákat vettünk magunknak, hogy unokatestvérünk lakodalmában hátulról is ugyanolyan szépek legyünk mint előlről, és Mamikának anya egy fekete ruhát választott decens mintával, Mamikának, aki Papuci, a férje halála óta mást sem viselt a feketén vagy sötétkéken kívül, de mintásat soha. Szerintetek ezt viselhetem?, kérdezi, és óvatosan végigsimít kezével az anyagon, és anya kiségti Mamikát a mindennapi ruhájából, nem kell mindig ilyen sok pénzt kiadni értem, mondja Mamika, amikor anya, miután cipzárát felhúzta és a gallérját elsimította, mindehhez még egy táskát is a kezébe ad. Szerintem gyönyörűen néz ki, mondja neki Nomi, és a minta is csak egész egészen apró.

Nándor és Valéria, egy forró lakodalmos sátor emléke, amelyet Mancini nénénk és Móric bátyánk belső udvarában állítottak föl, amelyet mi gyerekek a lakodalmat megelőző napon krepp-papírral és piros szegfűvel díszítünk, Nomi és én, akik kissé gyámoltalanul ülünk az asztalnál, papírrólnikba tekeredünk, komoly másod-unokatestvérük meg kell hogy mutassa nekünk, hogy is megy ez, a világ legegyszerűbb dolga!, Lujza, aki rövid ujjával (izzadó kolbászujjakkal, mondjuk svájci németül) a papírrólnikat olyan gyorsan hajtogatja, mintha nem a sátrat, hanem az egész belső udvart a házzal együtt kellene feldíszíteni, elképesztőnek találom, hogy nem tudtok zöld ágra vergődni ezzel, mondja Lujza anélkül, hogy

ránk nézne, azt gondoltam, őszintén szólva, hogy ti Nyugaton mindent tudtok, és természetesen Nomi és én továbbra is szapuljuk svájci németül a szódásüveg vastagságú szemüvege és a naiv öröme miatt, hogy viheti a menyasszony uszályát, nálunk már nincs is krepp-papír, mondom hangosan, s Nomi és én egymásra kacsintunk, térdünkkel megbökjük egymást, akkor ti nem is tudtok sátrat díszíteni, mondja Lujza, és széthúzza az összehajtogatott papírt, megmutatja nekünk, miközben fejét hátraveti, a piros-zöld-fehér girlandot, Lujza, ahogy felröppen a létrára, a girlandot fürge kézmozdulatokkal a sátorhoz erősíti, ez egy fergeteges ünnep lesz, mondom nektek, egy olyan lakodalom, amelyről még sokáig beszélni fognak, és a sátorra mutat, amelyet majdnem teljesen feldíszítettek, a papír girlandok, amelyek tarkán lebegnek a levegőben, piros szegfűk, amelyeket piros szívvé fontunk, és a kiválasztott szentképekkel oda erősítettünk, ahol holnap az ifjú pár ül majd; majdnem szégyellem magam Lujza helyett, mert a kis papír- és virágdísz miatt ilyen büszke és izgatott, hisz ő nem is ismeri az igazi izgalmat, a divatos farmernadrágos fiúkat, a nyaktörő hullámvasutakat, sajnálom, mert életében valószínűleg még sohasem látott igazi kirakatot.

Én, aki mindig új dolgok után kutatok, hogy Lujzát naivitásában rajtakapjam, Nomival kissé odébb ülök, amikor Móric bátyánk néhány férfival a lámpafűzért szereli, nézzük, hogyan akasztják a férfiak, áthelyezik, mivel Lujza ismét mindent tud, de amikor a feldíszített, kivilágított sátrat látjuk, a hosszú, fehér terítőkkal letakart asztalokat, a sok poharat és tányért, a legyezőkké hajtogatott szalvétákat, mégis szó nélkül maradunk, mert nem primitívnek hat, hanem ünnepélyesnek.

És mi?, mi hogy nézünk ki, ahogy a sátor előtt állunk, amikor a vőfély üdvözlő bennünket, anya fűzöld, bokáig érő ruhája, Nomi, aki az ötvenes éveikért rajong, és egy rózsapiros túllruhát visel, apa, aki öltönyben, én mindenesetre úgy gondolom, mindig elegánsan és komolyan néz ki, világosszürke öltöny, fehér ing és három színben játszó nyakkendő, és én térdig érő, testhezálló, fehér szoknyát viselek, világoskék blúzt, amely a vállamat szabadon hagyja (és ha nem tudnám, hogy ti vagytok, meg sem ismerlek benneteket, mondta Mamika, amikor átöltöztünk), ahogy a sátor előtt állunk, a vőfély valamiféle mert messziről jöttek-et mond, a násznép elfelejt tovább enni, a leveseskanalak megállnak a levegőben, a kenyérfalatokat nem rágják tovább, és egy pillanatra az az érzésem, hogy hátrafelé kellene ismét kimennünk, hogy újra minden a megszokott menet szerint alakuljon, nélkülünk – de már a következő pillanatban nevetve az asztalhoz ültetnek bennünket, Mancsi nénénk és Móric bátyánk cuppanós csókokat adnak, az ifjú pár átölel bennünket, szorongatja kezünket, győ-

zöget bennünket, hogy mennyire örülnek, ilyen messziről!, miattunk, a mi napunk miatt!

És már gőzölgő leves áll előttünk, tyúkleves jókora zsírgyöngyökkel, lábakkal, szívekkel, májakkal, és akinek az agya jut, az olyan okos lesz, mint Einstein!, mondják egymásnak; bableves ecettel és tejföllel, zöldborsóleves galambhússal, amelyet mindenki nagyszerűnek talál, Mancini néni, aki a leves titkát nem árulja el, de annyit elárulok nektek, hogy nálam csak egész fiatal galambhús kerül bele!, és természetesen a hallé egész pontyfejekkel, amely a nyári konyhában egy bográcsban rotyog.

És tovább folytatódik könnyű húsételekkel: ropogósra sült tyúkok és sült krumpli, leheletvékonyra klopolt, rántott sertésszeletek zöldségzöldjés krumplival, és a zenészek énekelnek, és mindenki velük énekel, *találkozunk nemsokára, találkozunk nemsokára egy más országban...* Borjúhús friss csiperkegombával, hozzá tejföl és gombóc, hagyjátok abba, kiáltja valaki, mert nem bírunk majd a templomba menni, akkor lefújhatjátok az esküvőt! Ennek ellenére még fasírtot is felszolgálnak, mert Mancini néni darált-húsételei ellenállhatatlanok – már ebédre is annyit eszünk, hogy Nomi esküszik, hogy egész nap már semmit sem bír majd enni, várj csak, mondja Mamika nevetve, az ünnepség még csak most kezdődött!

Kora délután a násznép a templomba támolyog (mindenki a galamblevesről és a finom darált húsról lelkendezik, vagy arról beszélget, hogy az esküvő után még mi minden lesz), egy kövér, lusta állat ücsörög a templomban, néhány nagybácsi, akiket feleségeik nem hagynak aludni, imádkozunk, mondja a pap, pont amikor olyan kényelmesen ülünk, ámen!, hangja beledörög az emésztés fárasztó műveletébe, és végre, végre jön a lényeg, a ceremónia: Hát nem szép a pár, hát nem sugárzik róluk a boldogság, kérdezi anya meghatottan, és a boldogító igen kimondásánál a fél násznép akár vezérszóra könnyekben tör ki (Mamika a fülembé súg, ó, a sok víz!, aztán annál többet bírnak majd vedelni), és amikor mindenki gratulált a házasoknak, és cuppanós csókokat adott, a kövér, lusta állat átalakul: a két hegedűs és az énekes, a cimbalmos, a nagybögős húzzák a nótákat egynyolcados ütemben, hullámvázra bírják a legnagyobb hasakat, és nevetnek a fogak, mert részük van a nagy örömben, és Mórinc bátyánk mindenkit megelőzve táncolgat, az örömapa, ahogy szokás mondani, táncolgat, huncutkodik, vállával lökdös és mindenkit biztat: gyerünk, mozogjatok, aztán ismét lesz hely a gyomrotokban!, és emlékszek a növekvő izzadságfoltokra a férfiak hónalja alatt, csillogó homlokok, hajak, melyek a nyakuk fölé tincsekben ragadnak, tánc!, ebben a hőségben!, hatalmas, nagy mellű nők, akik állandóan nyakukat és ruhakivágásukat törlik, mindenekelőtt arra emlékszem, hogy Nomi és én feltűnünk ruháinkkal, de

nem úgy, ahogy elképzeltük, és ezzel kapcsolatban a szégyenfolt szó jut az eszembe (a szégyenfolt és az ünnepi ruha elválaszthatatlanul egymáshoz tartoznak). Tényleg azt mondta valaki, hogy illik tudni, ki a menyasszony? Ne figyeljetelek oda, mondja Mamika, szépek vagytok!

Nem figyelünk tehát oda – szeretném tudni, hogy ezek a svájciak miért öltöztetik a gyerekeiket úgy, mintha nem is gyerekek lennének! – és nevetve, énekelve, táncolgatva, kiabálva, tapsolva haladunk a háromszáz vendéggel vissza a lakodalmas sátorig, ahol kezdődik az igazi esküvői lakoma, a minden idők legkönnyebb pogácsájával, egy élesztőből, disznósíróból vagy túróval készült sós süteménnyel, hozzá pálinka van, Móric bátyánk körtéje és Lajos úr, a környék legjobb pálinkafőzőjének barackpálinkája; a gyerekek számára Traubisoda, Apa Cola, Yupi és Tonic, a fiataloknak könnyű vörösbor vízzel keverve, és előételként a vőlegény egy kis kirándulást kíván magának, egy kis sétát Amerikáig, amely ma szerencsére a sarok mögött van, néhányan a Chevrolethoz indulnak, Nomi, anya és én ezúttal nem kell, hogy ott legyünk, úgylis balul fog kiütni, mondja anya.

És az egyik pillanatban már ott tartunk, hogy már egyáltalán nem tudjuk, hogy azt, amit eszünk, nem ettük-e már két-három órája, újabb és újabb ételleket szolgálnak fel, soha sincs vége, csak állandóan egy új kezdet, és Nomi és én csodálkozunk, hogy az apró Mamika mennyit bír enni, és anya már régen abbahagyta újrafesteni a száját, Manci nénénk egy nagy tyúkká változik, ahogy arról mesél, hogy pár nappal ezelőtt a legjobb tojós tyúkjá az orránál fogva vezette, rejtett helyekre tojta a tojásokat, piipiiipipipi, és mindenkinek potyogtak a könnyei a nevetéstől, mert Manci nénénk nemcsak érti, hanem beszéli is a tyúkok nyelvét, Manci nénénk, aki addig kotkodácsolt, míg a tyúk nem vezette a tojásokig; a vőfély nem fárad bele abba, hogy a felszolgált ételekhez rigmusokat költsön, gulyáslevessel erősödjünk, erősödjön testünk és lelkünk!, gulyásleves szaggatott nokedlival, amelyet valószínűleg bevezetőként szolgálnak fel, aztán éjfél után, amikor ismét levesre kerül a sor, a gulyásleveshez még egy erőleves Tokajival, sovány marhahússal, gombával és édes hagymával, ezenkívül egy kis levesecske habart tojással és sok zöldségzöldjével mindazok számára, akik már tökrészegek, hagyjátok abba az ásítózást, kiesik a fejetek a szátokon, fiatal még az éjszaka!, kiáltja a vőfély, és a levegőbe lendíti kezét, jelzi, hogy hozzák a gőzölgő fazekakat, de a fűrge, rövid lábú asszonyok piros kendőben és kötényben kettesével tálcákat hoznak be, a levesek előtt még egy kis meglepetés!, finom malackocsonya, friss libamáj zsírban, töltött tök, halfilével töltött paradicsom, libamájjal töltött pizstráng, buggyantott tojás hagymával és gombával, palacsinta borjúpörkölttel és tejföllel; és a zenészek tust húznak a meglepetéshez, a fiatal há-

zasoknak, Nándornak és Valériának!, a boldogság muzsikáljon nektek és mindannyiunknak!, kiáltja a vőfély, Nomit mindig felidegesíti, hogy ilyen dagályosan összevissza beszél – Nomi és én a meglepetéshez szóló aaaaah és oooooh közben kiosonunk a sátorból, nem törődünk a férfiakkal, akik a sátor mellett, a házoldalhoz dőlve, kidülledt szemekkel utánunk szólnak, Mancsi nénénk nyári konyhájába sietünk, gyorsan átöltözünk, és arról egy szót sem szólunk, hogy mennyivel megkönnyebbültnek érezzük magunkat, ahogy ismét a mindennapi ruhánkat viseljük, nyári nadrágot és pólót.

Hé, Ildi, nézd csak, ott van elől Gyula, mondja Nomi, amikor becsukjuk mögöttünk a konyhaajtót, Gyula, egyik unokatestvérünk, a legszebb, vad szemekkel, úgy mondják, és ha nem lenne az unokatestvérünk, akkor igen, akkor Gyulába is szerelmesek lennénk, de most hova ment, kérdezem, és végigmegyünk a sötét belső udvaron, a disznóól mellett, néha rőfögés vegyül a zenébe, még mindig meleg van, mondja Nomi, igen!, és lespricceljük magunkat a kútnál, tudni akarom, hol van ez a Gyula, mondom, és a baromfiudvarhoz megyünk, egy széles bekerített udvarrészhez, amely most üres, vigyázz a csirkekakira, kiáltja Nomi, különben kiterülsz, és óvatosan tipegünk a csúszós kövezeten, ott nyitjuk ki az ajtót, ahol a legsötétebb van, egy kis ócskavastelep közepén állunk, gumiabroncsok, bútordarabok, régi játékszerek, még egy rozsdás kipufogó is van, egy olyan hely, amelyet csak napközben ismerünk jól, pssst! suttogom, ott van, és Nomi és én, mi egy görbe fiókos szekrény mögé bújunk, lélegzetünket visszatartjuk, mert tudjuk, hogy az, amit látunk, nem a mi szemünknek való.

Gyula hátsója úgy néz ki, mint a telihold, suttogja Nomi egy idő után, de a holddal ellentétben Gyula hátsója előre és hátra mozog, elég gyorsan, és a leeresztett nadrágja elég szégyenletesen néz ki, de hát ezt csak Nomi és én gondoljuk így, az egyedüli szemtanúk, el kellene inkább fordulnunk!, de ha már ott vagyunk, mondom, és szerencsére eléggé sötét van, s így nem sok látszik, csak az, hogy Gyula a holdját előre és hátra mozgatja, és hogy a kezében lábakat tart, amelyek a csípője mellett lelógnak, és az igazi hold fölöttünk nem teli, csak sarló. Tudod-e, ki ez, kérdezem Nomit, Teréz, válaszolja, egész biztosan, egész idő alatt úgy nézték egymást. Micsoda, Teréz?, hát férjnél van! Igen, pontosan, Teréz férjnél van és Gyula jegyben, és Nomi és én halljuk néha egy-egy tyúk kotkodácsolását, a tyúkok is valószínűleg álmodnak, suttogja Nomi, de biztos semmi másról, mint kukoricaszemekről, valami máshoz túl együgyűek. És állandóan valami badarságokat kell sügnünk egymásnak, hogy eltereljük a figyelmünket arról, ami történik, a magas sarkú cipőkről, amelyek most Gyula combjaiba kapaszkodnak, a furcsán erőltetett hangokról, ahogy nyögnek egymás-

nak, és Nomi szorosan hozzám simul, nevetve mondja fülembé, gyere, felébresztjük a tyúkokat, Ildi, szeretném, ha valami történne!

És aztán leválik a hátsó sátorlap, ott, ahol a fiatal házások ültek, anynyira lecsúszik, hogy a szegfűszív és a szentképecskék már nem látszanak, csak a sötét belső udvar. Szerencsétlenség!, kiabálják néhányan, ez nem jelenthet semmi jót, ilyen napon! Ugyan!, hagyjátok abba!, Levegő!, Bizakodás!, Szabadság!, kiáltják a többiek, mindenekelőtt Mancsi nénénk, tapsol, még csak most ünnepelünk igazán! És töltött paprikát, borjúpaprikást, marha-, bárány-, disznópörköltet szolgálnak fel – és én pontosan emlékszek a levesfoltokra az est elején, a kenyérmorzsákra, amelyeket az ünnepség előtt még az asztal alá söpörtek, néhány pohár, amely vigyázatlanságból felborul, vagy azért, mert lelkendezve még egyszer le kell írni a fiatal pár szépségét, cigaretták, amelyeket a cipőorral még nem oltottak el; de logikus, hogy a malackocsonya csúszós, hogy a bizonytalanul tartott villáról lecsusszan, és hát nem nagyszerű ez a máj, ha a terítőn ilyen zsíros nyomot hagy? Pontosan emlékszek, hogy az asztalterítő már cudarul flekkes, a férfiaknak lóg az álluk, sör után intenek, bár még egy félig telt pohár áll előttük, amikor apa az asztalra támaszkodik – a zenészek pont az *Elhagytam a szép hazámat* utolsó taktusait húzták, Nomi, aki a karomba csíp, mert Gyula ebben a pillanatban ismét besurrant a sátorba és néhány perccel később Teréz, na, mit mondtam neked?, apa, aki a dal előtt Pista nagybátyánknak a világhelyzetet magyarázta el egy képzeletbeli térképen, amely azonban mindenki számára világos, aki nem kém, Pista nagybátyánknak, aki a pillanatnyi állapotánál fogva már csak bólingatni tud – figyelem tehát, hogy apa az asztalra támaszkodik, lassan fölkel, elengedi az asztallapot, imbolyog, aztán, amikor visszanyeri az egyensúlyát, megigazítja a nyakkendőcsomóját és világosszürke öltönyét, kanál után nyúl, mi lesz most, súgja anya, mert jól tudja, akárcsak Nomi és én is, hogy most mi lesz, és apa megkoccint két poharat a kanállal, csöndet kér, mert most mondani szeretne valamit, most mondani szeretne valamit, de nem szeretne sok szót vesztegetni, és a sátorban csönd lesz, én, aki körülnézek, tányérba néző fejeket látok, beesett szemeket, lukakat a magasra feltornyozott frizurákban, szemfestéket, amely elkenődött, Nomi, suttogom halkán, tűnjünk megint innen – de túl késő.

Apa, aki tényleg megteszi, amit akar, felemeli poharát, a fiatal házásokra!, Nándorra és Valériára!, 1980. augusztus 8-ára!, arra, hogy Tito pontosan három hónapja fűbe harapott! És kívánom neki, és remélem, hogy ti is ezt teszitek, hogy százszoros tisztítótűzben égjen.

Nándor és Valéria, akik udvariasan és tehetetlenül mosolyognak, nem százszoros tisztítótűzben, hanem egy vérvörösben, kiáltja valaki, felemeli

poharát apa irányában, föláll, de hiába, a többiek ülve maradnak, és egy kövér asszony azt kiáltja, hogy ti bolondok, inkább menjetek ki, ha politizálni akartok!, és erélyesen a sátor kijárata felé mutat, és valaki tapsol, zenét, zenét! A Miklósnak csak igaza van, kiáltja valaki, de a hegedűs és az énekes már húzzák és énekelnek, *Az a szép, az a szép, akinek a szeme kék...* FigyeljeteK ide, kiáltja még valaki, és kezével tölcsért mutat, az egy buta gyerekcsinny volt, az a sátorlappal, figyeljeteK ide, a két fiú volt odaát! – de ez már senkit sem érdekel.

Mindannyiunkat a sírban akarsz látni, mondja Móric bátyánk, aki, alighogy a zenészek elkezdtek játszani, apához állt az asztalnál, olyan közel, hogy eres orrával majdnem hozzáért, háborút kívánsz nekünk, szíszogja Móric bátyánk, mondd már, vagy csak kicsúszott a szádon? Anya még mindig szépen néz ki a fűzőld ruhájában, de tehetetlenül, és senki sem figyel rá, amikor azt mondja, hogy nem tudnátok ezt egy másik napra halasztani? Apa és Móric bátyánk, akik szavakkal köpdösik egymást, a háborút kívánod nekünk, mondja Móric bátyánk újra és újra, apa kiabál, hagyd már abba, ah, csak hagyd már abba, gúnyosan fújja füstjét a sátor tető felé, elveszítetted a humorérzéked az ünneplő gatyádban? És a girlandok most kicsi, színes bóják, amelyek a füst és káromkodás tengerében hintáznak. Az, hogy neked Tito nem felelt meg, nekem tökmindegy, ordítja Móric bátyánk, akit először hallunk káromkodni, de csak én mondom, hogy az ország most kormányozhatatlanná válik, és kinyújtott marka egy különálló lényre hasonlít. Hol maradt a valóságérzeted, kérdezi apa, és a „valóságérzet”-hez többszöri nekifutásra van szüksége, nem gondolod komolyan, hogy egy halott Tito háborút idéz elő?

Apa és Móric bátyánk körül tolakodás keletkezett, fogalmam sincs, ki mit kiabált, ki kivel veszekedett, még Juli is hirtelen nagymama mellett állt, és azt kiáltotta, havazik, havazik, itt a hó!, szája, amely tejszínhabbal volt összekelve, Mamika, akitől Nomi és én elvártuk, hogy elsimítja a veszekedést, csak azt mondta, hogy két testvér veszekszik, csak azt, és a zenészek tovább zenéltek, bár már senki sem hallgatta őket, olyan lárma volt a sátorban, hogy a maradék étel a tányérokon ismét meleg lett, s Tito kidugta fejét a tisztítóüzből, és kiöltötte a nyelvét, a lakodalmas sátrunkba, ilyen híres vagyok még mindig!, és orra hegye csillogott a kárörömtől.

Legnehezebb lenne azt elmesélni, hogy Móric bátyánk és apa mégsem verekedtek, majdnem semmit sem vágta egymás fejéhez, de egy idő után vidáman egymáshoz táncoltak, a hegedűsök ugratták a vonót, a nagybőgős derekasan pengette a húrokat, és mindenki Móric bátyánkat és apát buzdította, mintha semmi sem történt volna, és csak Nomi és én, mi csodálkoztunk nagyon.